

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆ. գրականագետ Լյուդվիգ Կարապետյանը երիտասարդական ավյուրով շարունակում է բուռն ստեղծագործական գործունեություն ծավալել: «Դասը վարում է գրողը» (4 պրակով, գրական — կենսամատենագիտական ակնարկներ, գրողների դիմանկարի էսքիզներ) (2002—2006), «Ոսկեդարից մինչև... 21-րդ», (հայ մանկապատանեկան գրականության պատմության ուրվագծեր) (2008—2009), «Սփյուռքահայ մանկապատանեկան գրականություն (պատմության ուրվագիծ, քրեստոմատիկ նյութեր)» (2013), «Արեւմտահայ մանկապատանեկան գրականություն» (պատմության ուրվագիծ, քրեստոմատիկ նյութեր)» (2013), «Ճանապարհորդություն մանկության մոլորակում» (2013) եւ մանկապատանեկան գրականությանն առնչվող 30-ից ավելի այլ աշխատությունները մանկական գրականությամբ հետաքրքրվողների սեղանի մշտամնա գրքերից են:

Այս շարքը 2022 թվականին համալրվել է եւս մեկ արժեքավոր մենագրությամբ. «Երվանդ Պետրոսյան. բանաստեղծը... երկու սրտով»¹ խորագիրն է կրում գրականագետի նոր գիրքը՝ «Արագած աշխարհ» մարզային թերթի գլխավոր խմբագիր Վարդեան Գրիգորյանի խմբագրմամբ: Պատահական չէ, որ անվանի բանաստեղծ, մանկագիր, հրապարակախոս Երվանդ Պետրոսյանին նվիրված երկը ընթերցողի սեղանին է դրել մանկության, պատանեկության, երիտասարդության ու հասունության տարիների սրտակից ընկերներից մեկը:

Ուրիշ էլ ո՞վ, եթե ոչ Լյուդվիգ Կարապետյանը կարող էր պատմել Արագած սրբազան լեռան հովտում բազմած Հնաբերդ ոստանի զավակի մանկության անհոգ տարիների մասին. կանաչ ու ծաղկանկար դաշտերում

¹ ԼՅՈՒԴՎԻԳ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, Երվանդ Պետրոսյան. բանաստեղծը... երկու սրտով, Երեւան, 2022: Հետագա հղումները կանենք շարադրանքի մեջ՝ փակագծով:

խաղը, գյուղի հին, ավերակ բերդից միասին քարաբեկորներ գլորելը, Սուրբ Հովհաննես վանքում կողք կողքի մոմեր վառելը... Դեռեւս դպրոցական տարիներից տաղանդաշատ դասընկերոջ եւ իր անդրանիկ գրական թոթովանքների մասին պատմությունները հեղինակը ներկայացնում է ականատեսի աչքով եւ հիշողության անիվը հետ ու առաջ պտտելով: Այն անցնում է երիտասարդական տարիների հուշաշխարհի տպավորությունների քարտեզով: Այս շրջանում, ճիշտ է, երկու ընկերների ուղիները տարբեր էին (Լյուդվիգ Կարապետյանը ընտրեց Երեւանի պետական համալսարանը, իսկ Երվանդ Պետրոսյանը՝ Խաչատուր Աբովյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտը), սակայն դրանք խաչվում էին «բանասիրություն» կոչվող խորիմաստ աշխարհում: Կյանքի հետագա փուլերում էլ նրանց ընկերությունը մնաց հաստատուն, եւ այս գրքի շնորհիվ Լյուդվիգ Կարապետյանը այն դարձնում է հարատեւ:

Այդ մտերմությունը պատճառ է դարձել, որ Լյուդվիգ Կարապետյանը գիրքը գրելիս կիրառի գրականագիտական հետաքրքրական հնարանք՝ մտերիմ ընկերոջն ուղղված բաց նամակների ժանրով ներկայացնելով բանաստեղծի ստեղծագործ դիմանկարը: Նախաբանի փոխարեն գրված բաց նամակում հեղինակը ներկայացնում է գրքի ստեղծման շարժառիթները՝ նշելով, որ այն առաջին հերթին «Երվանդ Պետրոսյանի ստեղծած հրաշալի գրականության հանդեպ խոնարհում է, ամբողջական փորձ՝ գնահատանքի խոսք ասելու այդ մասին» (էջ 6): Երկրորդ բաց նամակը նվիրված է բանաստեղծի «Ինքս իմ ետեւից» (2016) հուշագրքին: Այստեղ ծանոթանում ենք Ե. Պետրոսյանի կյանքի հետաքրքիր փաստերի հետ՝ սկսած մանկության տարիներից մինչեւ կյանքի վերջին օրերը: Հետաքրքիր հուշեր են պահպանվել՝ կապված Մանկավարժական մայր բուհի հետ. աշակերտել Արշալույս Բաբայանին, Աշոտ Աբրահամյանին, Մորուս Հասրաթյանին, Աշոտ Մկրտչյանին, Վաչե Պարտիզունուն, Եղիշե Պետրոսյանին՝ մարդիկ, որոնց դասախոսությունների մասին այսօր առասպելներ են շրջանառվում, հանդիպել Հրաչյա Քոչարի, Պարույր Սեւակի, Գուրգեն Մահարու (նրա հորդորով է Ֆերդինանդ Պետրոսյանը դարձել է Երվանդ) պես մեծություններին, սովորել մանկավարժականի ոսկե սերնդի ժամանակաշրջանում՝ Հրանտ Մաթեոսյան, Մելս Սանթոյան, Արմեն Մարտիրոսյան, Լիպարիտ Սարգսյան, Աելիտա Դոլուխանյան եւ շատ ուրիշներ, այս ամենը նպաստել է բանաստեղծի հետագա ընթացքին ու կայացմանը:

Հաջորդ բաց նամակով Լ. Կարապետյանը ներկայացնում է ընկերոջ ստեղծագործական գործունեությունը՝ քննության առնելով տարբեր տարիներին տպագրված մանկական շուրջ 50 եւ «մեծական» 13 շարքերը: Խոսելով «Պատուհան»-ի մասին, որն ստեղծվել է 1968-ին, իսկ 2011-ին ներառվել «Շարժասանդուղքի վրա» ընտրանի ժողովածուում, հեղինակը նշում է պատճառը, թե ինչո՞ւ է առաջինը անդրադառնում մեծերին հասցեագրված այս գրքին. «Առաջինը ես պատուհանին եմ անդրադառնում՝ մանկական քո առաջին գրքերի «երթը» ընդհատելով, որ ինձ չնախատես, որ մանկականը չափից ավելի եմ գերադասել մեծերին հասցեագրվածներից» (էջ 19): Այստեղից արդեն պարզորոշվում է, թե ինչու՞ բանաստեղծը «երկու սիրտ» ունի. «Մեկը պատկանում է երեխաներին, մյուսը՝ մեծերին: Երկուսն էլ նույն հաճախականությունը են բաբախում» (էջ 58): Գրքում մեջբերված հարցազրույցներից մի քանիսում Ե. Պետրոսյանն անկեղծանում է, որ իր համար թանկ են բոլոր գրքերը՝ թե՛ մանկական, թե՛ մեծական, թանկ են ինչպես իր սիրասուն զավակներն ու թոռները: Ընդհանրապես, այսպիսի մեջբերումներ ընթերցողը կարող է հանդիպել գրքի սկզբից մինչեւ վերջ: Բանաստեղծի տարբեր հարցազրույցների, հոդվածների, գրական հանդիպումների ժամանակ արտահայտած հետաքրքիր մտքերը մեջբերելով՝ գրքի հեղինակն ապահովում է անմիջականություն, որը բանաստեղծի գործունեությանն անձանոթ ընթերցողին կարող է գրավել եւ թույլ տալ պատկերացում կազմելու նրա աշխարհայացքի, անհատականության, «մարդ» տեսակի, ինչպես նաեւ ստեղծագործական շարժառիթների մասին:

Հետագա բաց նամակներում արդեն ծանոթանում ենք տարբեր տարիներին տպագրված մանկական ստեղծագործություններին եւ շարքերին՝ «Հեքիաթ մոծակի եւ փղերի մասին» (1980), «Հեքիաթի խնձորը» (1985), «Հազարան հավքը» (1989) «Հազար ու մի եթեն» (2007) եւ ուրիշներ, որոնք ամփոփված են «Գրքերի երամ» (2009) ընտրանի ժողովածուում: Լ. Կարապետյանը գրքում ներկայացրել է Ե. Պետրոսյան մանկագրի թողած հարահոս ժառանգության լավագույն նմուշները, որոշներն ամբողջությունը, մի մասը՝ հատվածաբար տպագրելով այնտեղ: Առանձին բաց նամակներ նվիրված են Պետրոսյանի հեքիաթներին, այն բանաստեղծություններին, որոնք հայտնի են նաեւ որպես մանկական երգեր, հանելուկներ: Բաց նամակներից մեկի շնորհիվ ծանոթանում ենք մանկագրի 2004-ին լույս տեսած «Այբբենարանին»:

«Երգեր՝ «Շարժասանդուղքի վրա» բաց նամակում Կարապետյանը ներկայացնում է Ե. Պետրոսյանի «մեծական աշխարհը»՝ անդրադառնալով «Պատուհան» (1968), «Անվախճան օր» (1977), «Արագածից Արարատ» (1986), «Գիրք ելից» (2003) եւ այլ շարքերի:

«Երվանդ Պետրոսյան. Բանաստեղծը... երկու սրտով» գրքում ծանոթանում ենք նաեւ բանաստեղծի տարաբնույթ հոգվածներին, ակնարկներին, հարցազրույցներին, որոնք քաղաքական, մշակութային, տնտեսական եւ այլ ոլորտներում տեղի ունեցող իրադարձություններին նվիրված հրապարակագիր-լրագրողի մտածումների արձագանքներն են: Գրքում տպագրված են նաեւ մտավորականների եւ գրականագետների գրախոսություններ եւ գովաբանական խոսքեր՝ նվիրված Երվանդ Պետրոսյան քաղաքացուն եւ բանաստեղծին: Նրա գործունեությունը բարձր են գնահատել Հ. Շիրազը, Գ. Մահարին, Պ. Սեւակը, Ս. Սարինյանը, Տ. Մանսուրյանը, Ռ. Դավոյանը, Լ. Անանյանը, Ժ. Ավետիսյանը, Ս. Դանիելյանը, Ա. Եղիազարյանը եւ այլք:

Գրքում ներկայացվում են նաեւ գրողի ընտանեկան, գրական հանդիպումներից եւ ուղեւորություններից հուշապատասխաններ մնացած հետաքրքիր լուսանկարներ, որոնցում ընթերցողն արդեն դիտողական կապի մեջ է մտնում այդ բարի, մանուկների աշխարհում՝ մանուկ, մեծերի մեջ՝ մեծ անձնավորության հետ: Առանձին հավելվածով ներկայացվում են նաեւ մեծերին եւ մանուկներին հասցեագրված տարբեր ժողովածուներից առանձնացված տաղեր ու երգեր:

Վերջում մի բաց նամակ էլ նվիրված է 2019 թ. մայիսին Արագածոտնի մարզի Հնաբերդ գյուղի միջնակարգ դպրոցի անվանակոչության առթիվ կազմակերպված համալիր միջոցառմանը, որի ընթացքում «Երվանդ Պետրոսյանը հավերժ սանի կարգավիճակով այցելեց այդ թանկ ու նվիրական սրբավայր» (էջ 152): Այստեղ ամբողջությամբ մեջբերված է առողջական խնդիրների պատճառով միջոցառմանը չմասնակցած Լ. Կարապետյանի գիրը՝ միշտ արթուն ու հիշատակող.

«Երվանդ Պետրոսյան. բանաստեղծը... երկու սրտով» հատորը ընթերցողին ամբողջական պատկերացում է տալիս հայ մանկագրության նշանավոր դեմքերից մեկի՝ Երվանդ Պետրոսյանի կյանքի, գրական դիմանկարի եւ մարդկային արժանիքների մասին:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
ՀՊՄՀ